

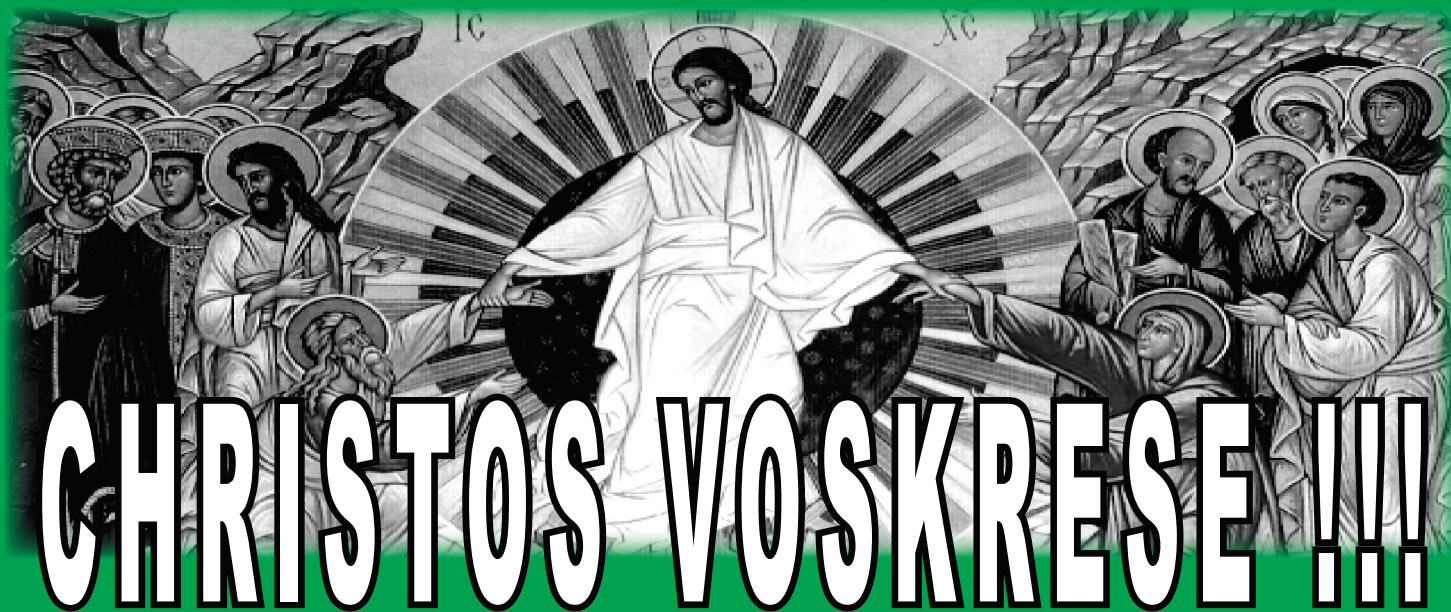

PRAMENĚŇ

Ročník XII

APRÍL 2014

Cena 0,40 €

CHRISTOS VOSKRESE !!!

Boh chce, aby sme mali účasť na Isusovom víťazstve. On Sám na sebe zakúsil utrpenie a smrť, ale zvíťazil nad nimi... Kresťanská viera spočíva vo viere v vzkriesenie! Vzkriesenie je prameňom všetkej energie Cirkvi... V Christovom vzkriesení je MOC!!!

Keď sa človek dotkne elektrických drôtov – zakúsi silu a moc elektriny. Tak je to aj s mocou vzkriesenia, ale s tým rozdielom, že nie je nebezpečná, ale životodárna... Len pozrime, čo to urobilo s neveriacim Tomášom, ktorý sa dotkol... Serafím zo Sarova, ktorý žil z tohto okúsena stretnutia so Vzkrieseným, všetkých pozdravoval: Radosť moja, Christos Voskrese!

Vzkriesenie je prameňom nádeje. Tá sa rodí s Isusovým zmŕtvychvstaním. Isus Svojim vzkriesením rozbil brány smrti. Dnešný svet tak veľmi potrebuje túto nádej, preto je dôležité zvestovať Isusa Christa – Ukrižovaného, ale aj Vzkrieseného! Isus Christos zaisťuje človeku život - život, ktorý skrže Christa a v Christovi naberá atribúty večnosti. On naplňuje najhlbšie túžby ľudského srdca... Spása závisí od viery v vzkriesenie!

Na konci októbra v r. 1840, slávny spisovateľ - rozprávkár Hans Christian Andersen, opustil svoju rodnú krajinu Dánsko a vydal sa na dlhšie cesty na Východe. O svojom putovaní napísal v knihe *Bábnikov bazár: Cesta do Grécka, Turecka a hore Dunajom*. Andersen bol skúsený cestovateľ, ktorý navštívil pred niekoľkými rokmi Taliansko. Vo svojej poslednej monografii porovnal svoje dojmy a zážitky zo sviatku Paschy v Ríme ako aj v Grécku a vyjadril sa následovne: „Katólicka Veľká noc v Taliansku, predovšetkým v Ríme, je nádherná, fascinujúca! Je to povznášajúci pohľad - Na obrovskom námestí svätého Petra vidieť celý dav ľudí na kolenách ako

ĽUDOVÁ PASCHA

prijímajú požehnanie. Paschálne oslavy v úbohom a chudobnom Grécku nemôžu byť oslavované s takou náherou. Ale vidiac obe slávnosti, človek príde k záveru, že v Ríme je to oslava, ktorá vo svojej kráse a sláve vychádza z Cirkvi k ľuďom, kým v Grécku je to oslava, ktorá vyviera zo srdca a myslí ľudí - z ich celkového spôsobu života, a Cirkev je len jedným potôčikom, jedným prameňom“.

pokračovanie na str. 2.

dokončenie zo str. 1.

Niekedy „ľudia zvonku Cirkvi“ môžu vidieť a vnímať veci s väčšou jasnosťou a objektivitou ako „zasvätení - členovia Cirkvi“, a ja si myslím, že v tomto prípade nekatolícky a nepravoslávny kresťan Andersen mal v niečom pravdu. Andersen ocenil ako katolícku, tak aj pravoslávnu oslavu Paschy, ale myslel si, že tá katolícka „vychádzala od Cirkvi k ľuďom“, zatiaľ čo pravoslávna „vyvierala zo srdca a myslí ľudí“. Inými slovami, oba paschálne sviatky boli ako kresťanské spoločenstvá, ktoré ich slávil, katolícka prezentovala klerikalizmus, ktorý sa vyznačuje v katolíckej cirkvi a pravoslávna Pascha prejavujúca ľudového ducha, ktorý charakterizuje Pravoslávie. V pravoslávnej Cirkvi Pascha „vyteká zo srdca ľudí“. Duchovenstvo sa zúčastňuje, samozrejme, pretože aj ono je súčasťou „Božieho ľudu“ a preto Pascha je v prvom rade „Paschou ľudí“.

Tento ľudový duch Paschy odhaľuje o živote Cirkvi niečo základné, a to skutočnosť, ktorú svätý Pavol nazýva „koinonia, čiže spoločenstvo, či účasť Sv. Ducha“ (2 Korinským 13, 13; Filipským 2, 1). Grécky termín koinonia sa však nedá tak jednoducho preložiť. To je zdieľanie, priateľstvo, spoločná účasť, spoločenstvo, skúsenosť Ducha, ktorý je zdieľaný všetkými veriacimi, a ktorý ich viaže všetkých dohromady. V Liste Filipským (2, 1), sv. Pavol zjednocuje kresťanov spoločne s „napomenutím v Christu“, „povzbudením v láske“ a „súcitom a milosrdenstvom“ ako inšpiráciou a dôvodmi pre zachovanie jednoty v miestnom spoločenstve - Cirkvi.

To je dôvod, prečo je tak dôležité, aby cirkevné spoločenstvo putovalo životom spoločne, s pocitom vzájomnej spolupatričnosti. Definujeme sami seba, a to nielen z hľadiska nášho

vzťahu ku Christovi, ale aj z hľadiska nášho vzťahu k druhým, slúžime Christovi ako svojmu Pánovi, ale ako členovia určitej konkrétnej komunity. Ako jedno konkrétne spoločenstvo putujeme cez Veľkú Štyridsiatnicu, ako spoločenstvo zažívame silu a intenzitu Strastného týždňa, a ako rovnaké spoločenstvo sme konečne dorazili spoločne k nášmu paschálnemu cieľu.

Naša nedelňá účasť každý týždeň na sv. liturgii a naše každoročné dojmy z Veľkého Pôstu a Strastného týždňa, to všetko dohromady nás stmeluje do jedného Tela, čo nám umožňuje zažiť „účasť Ducha“, a ako toto zjednotené Telo prežívame potom samotnú Paschu. Pascha „vyteká zo srdca ľudí“, ako to vyjadril Andersen, pretože KOINONIA – SPOLOČENSTVO SVÄTÉHO DUCHA zväzuje naše srdcia do jedného. Kňaz sa modlí za toto na konci každej anafory v každej liturgii: „*I dažd' nam jedinymi usty i jedinym serdcem slaviti i vospivati prečestnoje i velikolipoje imja Tvoje... A daj nam jednymi ustami a jedným srdcom slávit' a ospevovat' najčestnejšie a veľkolepé meno Tvoje...*“

Po Strastnom týždni táto modlitba dosahuje svoje vyvrcholenie v nastávajúcu nedeľu a vtedy je prekypujúco vypočutá, keď táto ĽUDOVÁ PASCHA prúdi von z tohto jedného srdca. Andersen to uvidel, keď navštívil „úbohého Grécko“ pred viac ako stopäťdesiatimi rokmi. A všetci to môžeme vidieť aj dnes na pravoslávnych cirkevných obciach po celom svete.

o. Lawrence FARLEY, THE PEOPLE'S PASCHA, Orthodox Church in America,
<http://oca.org/reflections/fr.-lawrence-farley/the-peoples-pascha>

Spracoval a preložil jerej Marek GUBÍK

Posolstvo Posvätnéj synody Pravoslávnej cirkvi v českých krajinách a na Slovensku

Dôstojným kňazom a diakonom, ctihodným mníchom a mníškam a všetkým Christa milujúcim veriacim, pri príležitosti sviatku Zmŕtvychvstania nášho Spasiteľa v roku 2014.

Důstojní otcovia, milovaní bratia a sestry,

CHRISTOS VSTAL Z MŔTVYCH!

Konečne nastal ten veľký a svetlý deň, na ktorý sme sa všetci spoločne pripravovali počas uplynulých štyridsiatich dní v modlitbách, bdení a postom, aby sme sa ako noví, vnútorne premenení ľudia, otvoreni Božej láske a daru života, mohli plniť radosti, viery a nádeje stretnúť so svojim Pánom, Majstrom a Učiteľom, ktorý svojou oživujúcou smrťou na Dreve Kríža zvíťazil nad kliatbou smrti a zažiaril z temnot hrobu ako „prvorodený z mŕtvych“ (1 Kor 15,20).

Drahí v Christu, svätá Pánova Pascha nie je iba jedným zo sviatkov cirkevného roka, ale je jedinečnou slávnosťou Božského Svetla, v ktorej je obsiahnutý všetok zmysel nášho kresťanského života. V Bohoľudskej Osobe nášho Spasiteľa sa Boh vo svojej láske k človeku stretáva osobne s každým z nás a cez očistenie a uzdravenie samotných hlbín našich srdca od náklady hriechu a hniloby smrti v životodarnej milosti Ducha Svätého nás náš milujúci Otec vedie „od slávy k sláve“ (2 Kor 3,18), teda k plnosti života v Bohu a s Bohom bez strachu zo smrti, v radosti, nádeji a láske, k plnosti života, ktorá v udalosti svetlom prežiareního Pánovho Zmŕtvychvstania už nie je a nemôže byť ohraničená temnotou hriechu, nenávisťou, bolesti, zúfalstva, prázdnoty, času a priestoru.

Milovaní, aby v nás táto nádej nového života, ktorý zažiaril z prázdneho Hrobu za hradbami Jeruzalema, deň odo dňa vzrastala a menila náš život, je potrebné neustále čerpať z osviežujúcich sviatostných prameňov, darov Ducha Svätého, ktoré vyvierajú v každom pravoslávnom chráme, kde sa Christova Cirkev okolo svojich biskupov a kňazov zhromažďuje k oslave svojho Pána. Nezabúdajme teda pravidelne pristupovať k oživujúcim svätým tajomstvám, prosme Pána o dar odpustenia a nových začiatkov v sviatosti spovede, omývajme svoje jazvy a zranenia, ktoré nám uštedril život, druhí ľudia alebo najčastejšie náš vlastný hriech v životodarnom prameni Christovej Krvi v tajomstve Eucharistie, ktoré neustále obnovuje náš vzťah so Zmŕtvychvstalým Pánom.

Bratia a sestry, počas svetlej paschálnej slávnosti teda môžeme znovu prežiť tu skutočnosť, že v Christu a s Christom nejestvuje utrpenie či bolesť kríža, ktoré by nemohli byť premenené na radosť Zmŕtvychvstania. Tento paradox, totiž že Boh môže urobiť temnotu hrobu počiatkom nového života, sa netýka len ľudí, ale aj Cirkvi, ktorá je tiež živým Bohoľudským, a teda aj krehkým a zraniteľným, organizmom.

Čo sa našej miestnej Cirkvi týka, zdá sa, že sme si počas uplynulého roka siahli až na samotné dno. Chvíľami sa zdalo, že ľudská slabosť a nedokonalosť zatieni jej radosné posolstvo spoločnosti, v ktorej žijeme. Prichádzali okamihy, kedy sme už možno boli zúfalí či znechutení. No Pán vo svojej nezmernej milosti a láske nás neopustil. 13. miestny snem, ktorý sa konal 11. januára tohto roka v Prešove, potvrdil rozhodnutie Posvätnéj synody o menovaní vладыку Jáchyma na pražskú arcibiskupskú katedru a zároveň zvolil prešovského arcibiskupa vладыку Rastislava za metropoli-

-tu českých krajín a Slovenska. Drahí, spoločne s vami všetkými chceme aj my, vaši biskupi, dúfať, že sa s Božou pomocou začne nová etapa v živote našej Cirkvi, chceme veriť, že po temnote zúfalstva zažiarí nádej nového života. Veď práve slávnosť Paschy je časom nových začiatkov, kedy môžeme s radosťou jeden druhého objat' a nazvať bratmi aj tých, čo nás nenávidia, ako to spievame v paschálnych stichirách.

Bratia a sestry, zodpovednosť za rozvoj Cirkvi a za zrozumiteľnosť a hodnovernosť posolstva Evanjelia nemajú len biskupi, ale sú k nej povolani všetci bez rozdielu, každý tam, kde ho Pán povolal. Učme sa teda všetci odznova budovať v sebe Božie Kráľovstvo, učme sa každodenne v Pánovej škole modlitby, ponárajme sa do hĺbín našej pravoslávnej duchovnej tradície, čerpajme z prameňov oživujúcich Christových tajomstiev, vnášajme s pokorou a s vedomím vlastnej nedostatočnosti, no v radosnej istote svetlého Christovho Zmŕtvychvstania vieru, lásku a nádej do svojich domovov, rodín, cirkevných obcí a do celej spoločnosti! Učme sa sami a pomáhajme pochopiť aj ľuďom okolo nás,

že Pán, ktorý zvíťazil nad smrťou, a Jeho nekonečná láska k človeku sú jedinou istotou a nádejou pre svet, ktorý sa v poslednej dobe tak búrlivo mení a ktorý očividne stráca smerovanie a zmysel.

Nech milostivý Pán, ktorý „smrťou smrť prekonal a tým, čo sú v hrobách, život daroval“, žehná všetkých vás, vaše rodiny a cirkevné spoločenstvá!

**CHRISTOS VOSKRESE!
CHRISTOS VSTAL Z MŔTVYCH!**

RASTISLAV,
arcibiskup prešovský,
metropolita českých krajín a Slovenska

JÁCHYM,
arcibiskup pražský a českých krajín

JURAJ,
arcibiskup michalovsko-košický

ŽIVOT POD CHRISTOVOU VLÁDOU

Utrpením Hospodin prešiel zo smrti do života a otvoril cestu nám, ktorí veríme v Jeho vzkriesenie, aby sme zo smrti do života prešli aj my, - hovorí blažený Augustín.

Prežiť Paschu znamená prejsť zo smrti do života. Blažený Augustín pokračuje: Nie je veľkým, že Isus zomrel, tomu veria aj pohania, židia i bezbožníci – jednoducho všetci. Skutočne veľkou vecou je však veriť, že vstal zmŕtvych. Kresťanská viera je Christovo zmŕtvychvstanie.

BRATSKÁ NÁVŠTEVA Z POĽSKEJ PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI

Každý sviatok, ktorý je v našej svätej pravoslávnej Cirkvi, prežívajú veriaci veľmi intenzívne, pretože to nie je len spomienka na „nejaké“ udalosti, ktoré sa udiali niekedy veľmi dávno, ale sprítomnenie Božej milosti v diele našej spásy - „Dnės spasěniĵa našeho glavizna...“

Tak aktívne sme prežívali aj sviatok Zvestovania (Blahovišćenije) Presvätej Bohorodičky, ktorý začal veľkou večerňou s litijou v predvečer tohto prazdnika. Na samotný deň sviatku sme odslúžili utreňu a po nej sme privítali dvoch

archijerejov - nášho vladyku Juraja a vzácneho a milého host'a, vladyku Ábela, arcibiskupa ľublinského i chelmského z Poľskej pravoslávnej cirkvi, ktorí svojou prítomnosťou umocnili našu radosť.

Vladyka Ábel bol hlavným celebrantom a veriacim sa prihovril v homílii, v ktorej vyzdvihol význam tohto bohorodičného sviatku v kontexte Veľkého pôstu. Na záver daroval nášmu vladykovi písanú ikonu Presvätej Bohorodičky Chelmskej a do katedrálneho chrámu „pokryvala“ na bohoslužobné nádoby a knihu bohoslužieb na každý deň „strastnej sedmici“.

Pri posedení po liturgii sme sa dozvedeli, že vladyka Ábel bol na tento sviatok pred 25 rokmi chirotonizovaný na biskupa. Aj pri tejto príležitosti, tak ako v chráme, niekoľkokrát zaznelo: „Na mnohaja i blahaja lita, vladyka Ábel !!!“

Pôst - Cesta k Pasche

Pôst je bližší človeku viac, ako sa nám zdá. A to nielen preto, že od raných počiatkov človečenstva človek sa časom od niečoho odriekal, že pôsty boli známe a praktizované v spoločenských všetkých kultúr, preto nás nemôže diviť, že je tomu tak dodnes. Príčina tkvie v niečom inom. V pravoslávnom liturgickom kalendári môžeme napočítať vyše dvesto pôstnych dní, z čoho veľmi jasne plynie, že skutočným, prirodzeným stavom človeka je vlastne pôst. Prečo toľko dní?, - môže sa niekto spýtať. Veľký pôst – v jari, pôst pred sviatkom sv. Petra a Pavla – na začiatku leta, pôst pred sviatkom Zosnutia Bohorodičky – v lete a pôst pred Božím Narodením v zime. Treba pripomenúť, že tieto pôsty v minulosti zaväzovali celú Cirkev (hoc pravdou je, že v rôznom čase a v rôznej miere). A k tomu máme ešte jednoduché pôsty počas niektorých sviatkov – Sľatie hlavy sv. Jána Krstiteľa, Povýšenie Čestného a Životodárneho Kríža, a nakoniec,

stvoreni Adama a Evy, Boh riekol: „Hľa, dal som vám všetky byliny, ktoré prinášajú semeno...; to vám bude za pokrm“ (por. Gn 1, 29). Aké výrazné podobstvo s pokrmami, ktoré používame v čase Veľkého Pôstu. Nejdeme vtedy nielen mäso, vajcia, ale ani rybu, s výnimkou niektorých sviatočných dní počas pôstu. Mäso a ryby začali ľudia používať až po vyhnaní z Raja, po páde, po vzdialení sa od Boha.

ADAM

V čase Veľkého Pôstu akoby sme boli prenesení do udalostí Edénskej záhrady, a tým získavame aj možnosť bližšieho kontaktu s Bohom. Stvoriteľ jednak, tak ako niekedy prvému páru ľudí, aj nám kladie výzvu, ktorú neustáli Adam s Evou. Vo Svojej starosti o nás, dáva nám tiež radu, aby sme neurobili tú istú

NIE TELO JE HLADNÉ A TÚŽIACE PO CHLEBE, ALE CELÝ ČLOVEK – DUŠA I TELO JE VYHLADOVANÉ PO BOHU

všetky stredy a piatky počas celého roka s malými výnimkami voľníc. Tieto dni zaväzovali donedávna nielen kresťanský Východ, ale aj Západ. Prečo to teraz tak nie je? - To už nie je otázka pre nás.

BOŽIE PRIKÁZANIE

Dnes vytrácajúce sa pôsty v živote veriacich nemenia fakt, že pôst je s človekom veľmi mocne zviazaný a siaha oveľa hlbšie, ako si to dnes pripúšťame, o čom sme hovorili v prvej časti tohoto článku (Prameň, Marec 2014) – otázky stravovania, zdravotné, relaxačno-kondičné, ale ktoré sú iba na okraji pôstu a jeho významu. Pôst má pomôcť človeku priblížiť sa k Bohu. Prečo? Lebo kedysi človek od Boha odišiel. Odtiaľ v myšlienke pôstu je tak veľa podobností s udalosťami z Raja. Len si pripomeňme – Boh dáva prikázanie o pôste Adamovi: „Z každého stromu záhrady smieš jesť, ale zo stromu poznania dobra a zla nesmieš jesť, lebo v deň, keď budeš z neho jesť, istotne zomrieš“ (Gn 2, 16). Podstata pôstu je tak v poslušnosti Božiemu prikázaniu – Toho sa nedotýkaj! Úlohou ľudí bolo na to pamätať a ponad všetky možné pokušenia cvičiť svoju vôľu, aby nad nimi zvíťazil. Čo je zaujímavé, ľudia nemali žiadne iné zákazy, z čoho možno vydedukovať, že prikázanie „poslušnosti Božiemu slovu, aby sme nesiahali po niečom, čo sa nám satan snaží nahovoriť, že to môže zmeniť náš život a oslobodiť človeka spod Božej nadvlády“, - bolo najdôležitejšou úlohou človeka. Hoci pozrieme na pôst ako na obmedzenie sa v jedle, aj tento pohľad má svoje korene v Raji. V knihe Genezis, hneď po

chybu ako naši prarodičia. V dôsledku ich pádu sa do ľudskej prirodzenosti vkradlo zlo, ktoré sa týka každého z nás. Rodíme sa do tohto sveta spútaní a nakazení zlom. Zlé sklonnosti sa v nás objavujú priam automaticky, bez „žiadnej pomoci“, „bez niečoho našepkávania“, zato o tie dobré sa musíme krvopotne snažiť. Len pozrime na dieťa – hneď prinesie z dvora, zo školy slovo, ktoré započulo raz, či dvakrát, či nejaký neprístojný žart, ktorý si zapamätá bleskovo, ale koľko trvá, aby sa naučilo používať „kúzelných slov – prosím, ďakujem, prepáč“, celé roky, a efekt vskutku nie je garantovaný... Stali sme sa slabými a nestími. Naša vôľa sa ocitla pod vplyvom troch žiadostí: žiadostí tela, žiadostí očí a pýchy“ (por. 1 Jn 2, 16). Pôst, jeho pravidlá a prostriedky nám majú pomôcť v prekonaní týchto chýb. A to všetko preto, aby sme si mohli dať odpoveď na kardinálnu otázku – KÝM JE PRE MŇA BOH A OD ČOHO ZÁVISÍ MŮJ ŽIVOT?

PREKVAPENIE – NIE STVORITEĽ, ALE SATAN SA BUDE DOMÁHAŤ NAŠEJ ODPOVEDE „KÝM JE PRE NÁS BOH“

Had pokúšal Evu v Raji, presvedčajúc ju, že Boh nie je až tak potrebný, že si poradí sama; že sa spokojne bez Neho obíde, že Boh cielene čosi pred ľuďmi tají, lebo sa čohosi bojí; že Boh činí človeku krivdu, keď mu nechce dovoliť naplno roztvoriť krídla. V krátkosti – Bohu netreba veriť, Boh klame, - tak sa dá niekoľkými slovami zhrnúť syčanie starého hada.

pokračovanie na str. 5.

Hrdina z prvých stránok Biblie, ktorý sa objavuje na samom začiatku Starého Zákona – Adam, bol pokúšaný a podľahol tomuto pokušeniu. Hriech to nie je iba porušenie prikázania, za ktorým prichádza spravodlivý trest. Hriech je znetvorením života, ktorý nám dal Boh. Ako hlboko bola hriechom poznačená ľudská podstata? Tak hlboko, že až na začiatku Nového Zákona sa objavuje nový Adam, a aj ten je takisto vystavený skúške. Predmetom tejto skúšky bolo takisto jedlo a poslušnosť Bohu. Prečo tak? Prečo v oboch prípadoch je pokrm, jedlo, charakteristickým znakom vzťahu s Bohom? Inštinktívne tušíme odpoveď, že pokrm dáva život. Zabezpečenie dostatočného množstva stravy zabezpečuje existenciu. Je to pravda z pohľadu biológie. Ale človek nie je zvieratom; hovorili sme, že okrem tela má takisto dušu. Biologický, fyzický život, hoc by bol akokoľvek pekný, končí smrťou, lebo jedenie samo o sebe nenesie v sebe priamy zdroj života.

Tu badáme isté spojenie – svet bol daný človeku, aby mu slúžil ako miesto pre život a pokrm, aby človek prebýval v Bohu a tešil sa večným životom. Ten istý pokrm, ale bez Boha, sa namiesto očakávaného žriedla šťastia a povznesenia hodnosti človeka – „ako bohovia budete“, - stal príčinou smrti. Svet predtým slúžil ako priestor pre kontakt človeka s Bohom, ale krátko po tom, keď človek zavrhol to, čo mu Boh daroval pre život, svet sa stal nepriateľským voči človeku. Život s Bohom zamenila smrť bez Boha.

NOVÝ ADAM

Situácia sa mení, keď sa na začiatku Nového Zákona zjavuje Christos. Pred tým, než začne Svoju misiu, vychádza do púšte. Tu je vystavený skúške: „Vtedy Duch vyviedol Isusa na púšť, aby ho tam diabol pokúšal. Tu sa postil štyridsať dní a štyridsať nocí, až napokon celkom vyhladol. Vtedy prišiel k Nemu pokušiteľ a povedal: „Ak si Boží Syn, rozkáž, aby sa z týchto kameňov stali chleby“. On mu však odpovedal: „Je napísané: Nie len z chleba žije človek, ale z každého slova, ktoré vychádza z Božích úst“ (por Mt 4, 1 – 4). Vidíme tu veľmi silné podobnosť, dokonca reпрizu „pokušenia v Raji“ – vyber si pokrm, jedlo, lebo iba ono ti zabezpečí život.

Ďalším pokušením, s ktorým diabol prichádza pred Isusa, je nedôvera Bohu. V Raji sa podarilo satanovi zasiahť pochybnosti - presvedčiť človeka, že Boh je klamárom, že Mu netreba dôverovať. Tu skúša Christa tým istým: „Či skutočne Boh splní Svoje zaslúbenie, aby si nezranil Svoju nohu o kameň? Hoď sa do priepasti, a Boh Ťa zachráni, predsa o tom nepochybujes? ... A možno, ... možno, Boh klame...?“ Ale Isus nemusí preverovať, či zdôvodňovať Božiu pravdivosť – On je poslušný prikázaniu: „Nebudeš pokúšať Hospodina, svojho Boha“. Poslušnosť prikázaniu víťazí nad ľstivosťou starého klamára, diabla (por. Mt 4, 6 – 8).

Posledným pokušením sú „všetky kráľovstvá sveta, ich bohatstvo a sláva“, ako hovoria slová Matúšovho evanjelia: „Toto všetko ti dám ak padneš predom mnou a budeš sa mi klaňať“, - hovorí pokušiteľ. Odpoveď Isusa bola kategorická: „Odíď satan! Lebo napísané je: „Hospodinovi, svojmu Bohu, sa budeš klaňať a jedine Jemu budeš slúžiť!“ Vtedy Ho diabol opustil“ (por. Mt 4, 10 – 11). Akú cenu má život bez Boha? To už vieme zo života Adama.

HISTÓRIA SA OPAKUJE

Ako vidíme, hoci sa história opakuje, aj tak má možnosť dôjsť k

inému koncu. Teraz, keď sa vrátíme k výzve, ktorú pred každým z nás kladie Boh, máme na výber dve možnosti – prvého Adama, z prvých stránok Starého Zákona a nového Adama, Christa, zo začiatku Nového Zákona. Diabol zostáva stále ten istý, s tými istými pokušeniami. Z opísaných situácií nám vyplýva zásadná otázka o podstate nášho bytia: „OD ČOHO ZALEŽÍ MŮJ ŽIVOT?“ Aby sme pocítili silu tejto otázky a skutočne zo srdca na ňu odpovedali, Boh nám dáva možnosť prežiť situácie podobné tým z Evanjelia. A práve PÔST – odriekanie si čohosi, čo máme radi, modlitebný podvih, fyzická únava, hlad, je stavom, v ktorom si môžeme bolestne začať uvedomovať fakt, že náš život je od niečoho závislý, že nedostatok čohosi, dokonca môže ohroziť naše bytie. I tu vlastne nastupuje diabol so svojimi pokušeniami: „Zjedz, nasýť sa, sám si zabezpeč svoje šťastie a pohodlie..., Len natiahni ruku a zober: Všetko je tvoje. Nie je pravda, že Boh dáva život. Sám ho máš vo svojich rukách...“ Také myšlienky podšúva diabol človeku, ktorý postí, či len začína myslieť o pôste. Čo mu odpovieme? Či žijeme iba chlebom, a možno nie len chlebom, ale aj Božími prikázaniami, slovom Božím? Tu prichádzame k skutočnému zmyslu pôstu. Každý z nás má možnosť odpovedať na toto pokušenie po svojom.

Čo si vyberieme? Svet si vyberá to, čo je ľahšie – chlieb, úžasné, a zároveň zakázané ovocie. Rozhoduje sa pre to, čo je zrozumiteľné, ľahké a nevyžaduje posvätenia, a zároveň, čo by malo moc človeka „povzniesť medzi bohov“ – Bude ma presvedčať, že musím mať istý image, štýl, účes i vôňu, ktorá letí, ... MUSIM MAŤ A MUSIM BYŤ... Práve v tom spočíva obľudnosť klamstva toho, ktorý je od počiatku „ohováračom a otcom klamstva“. Budeme mať odvahu postaviť sa tomuto klamstvu? Budeme môcť príkladom svojho života ukázať, že to nie je pravda? Či sa nám podarí presvedčiť samých seba, že pokrm, vnímaný nie ako „boh“ môjho života, ale ako Boží dar a požehnanie, mi môže slúžiť, aby ma priblížil k Bohu? Dal by Hospodin Boh.

Bez pochyby, ako pomoc, nám slúži tajomstvo – mystérium Tela a Krvi Hospodinej, ktoré posilňujú človeka. Aj preto je tak potrebné pristupovanie

k tejto Sviatosti v čase pôstu, v čase opísaných skúšok a pokušení. Dôležitá je takisto modlitba, ktorá nám dovoľuje nejakým spôsobom zmierniť negatívnu stranu hladu, a tým aj ukázať, že v skutočnosti po prekročení hranice obáv, ktoré sa vynárajú s pôstom, obáv o naše zdravie atď., existuje sféra, ktorá nám umožňuje, nie iba vegetatívne existovať, ale normálne fungovať v rodine, práci, v spoločenstve. A tak v skutočnosti prichádzame k pravde – že NIE TELO JE HLADNÉ A TÚŽIACE PO CHLEBE, ALE CELÝ ČLOVEK – DUŠA I TĚLO JE VYHLADOVANÉ PO BOHU.

Drahí moji, postrehli sme, ako ďaleko v našom uvažovaní o pôste sme odišli od toho, čím sme začali, spájajúc pôst s diétami, očistením organizmu, príležitosťou boja s nadváhou a ktovie čím ešte? Avšak ešte jedna vec, na ktorú nám netreba zabúdať – Christove slová o tom, že je istý rod zlých duchov (našich chorôb, slabostí, vášní a závislostí), „ktorí možno vyhnať iba modlitbou a pôstom“ (por. Mk 9, 29). Nezabúdajme a nezavrhuje ani túto možnosť, ktorá je veľkým Božím darom, čo všetkým Vám i sebe zo srdca prajem.

Podľa článku ks. Mariusza Synaka - (Nie) samým chlebom...? preložil a spracoval jerej Dušan N. TOMKO

PRAVOSLÁVIE V KOŇUŠI A JEHO OKOLÍ

Historický pohľad na pravoslávnu filiálnu obec Koňuš - pokračovanie.

Koňuš leží na západnom úpätí Popričného v doline Choňkovského potoka pri štátnej hranici s Podkarpatskou Ukrajinou. V súčasnosti patrí do okresu Sobrance. Sú tu bohaté a listnaté lesy. Obec sa spomína už v r. 1414. V r. 1427 nebola zdanená. Patrila do panstva Michalovce - Tibava. V r. 1715 mala 10 domácností, a v r. 1828 39 domov a 400 obyvateľov. Do 19. stor. boli zemepánmi Tibayovci. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom, ovčiarstvom a v 18. stor. aj vinohradníctvom. Za

Martin Benka - Príchod sv. Konštantína Filozofa a jeho brata Metoda k Slovákom

I. ČSR bola obec začlenená do Maďarska. Obyvatelia pracovali v poľnohospodárstve, v lese a v priemysle v okolí (Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II., Bratislava 1977, s. 52). Na potoku Koňuš bol postavený potočný vodný mlyn. Keď vychádzame z Choňkoviec smerom do Podhorod'a, hneď za dedinou na pravo v lese, či cestou do Koňuša z Choňkoviec, tak na ľavej strane – stál hrad panstva z Tibavy. V stredoveku v Užskej župe existovalo len málo hradov. Azda aj preto, že župa bola ekonomicky slabšou časťou Uhorska. A tu, hneď neďaleko (len asi 3 km), bol aj druhý hrad v susednej obci Podhorod'. Choňkovský hrad leží v nadmorskej výške 443 n.m. Prvá písomná zmienka o hrade pochádza z r. 1418, keď bol nazvaný podľa blízkej starej osady Tibava. Iniciátormi výstavby mohli byť šľachtici z Michaloviec, vlastníci dané územie od konca 13. stor. Choňkovský hrádok vznikol zrejme po zániku (1337) svojho predchodcu pri Podhorodí v prvých desaťročiach 14. stor. Budova mala 1, 5 m hrubé múry a mal obytnú a obrannú funkciu, z východu a západu bol posilnený 10 m širokými priekopami. Hĺbka priekop dosahuje niekde aj 3 m. Viditeľná je dokonca tiež trasa prístupovej cesty a náznak miesta premostenia. Ide o malý hrádok s krátkym funkčným obdobím (Sabol, D.: Pátrame po hradoch, Choňkovce, Korzár 26. 3. 2010, s. 6). Okolité lesy pri hrade ľudia dodnes nazývajú „Borolo - Bralo“. Dnes sú tu už len ruiny hradu. V okolí hradu rastú huby masliaky a ľudia ich sem radi prichádzajú zbierať. Ľudová tradícia hovorí, že pri hrade sa zjavuje veľmi pekne oblečené dievča, ktorému vojaci zabili rodičov. V ľudovej tradícii volajú toto dievča „pogan dzivče“. Tradícia už nehovorí o akých vojakov sa jednalo, či to boli tatári, turci alebo iní. Viacerí miestni ju pri hrade videli, napr. Mondok, či naposledy jeden obyvateľ z Choňkoviec, Ján Chamuľa, rodák

z Beňatiny, rozprával, že keď si tam sadol, aby si odpočinul, začal šumieť vietor a ona sa zjavila a zasa sa potom v šume vetra stratila. Veľmi sa naľakal, hneď ušiel a obzrel sa až v Choňkovciach. To mi rozprával náš dobrý pravoslávny veriaci Michal Berezňak z Choňkoviec, 65 ročný, ktorému to sám Ján Chamuľa rozprával.

V r. 1828 mal Koňuš 39 domov a 400 obyvateľov, z toho 40 židov (Nagy Ludovico: Notzatie politico-geographico-statisticae ucltyi regni Hungarie, Budae 1828, s. 421). Len na porovnanie - Sobrance v tom čase mali 49 domov a 527 obyvateľov. Podľa Geografického slovníka Eleka Fényesa v r. 1851, Koňuš je ruská obec, má 12 katolíkov, 320 gréckokatolíkov a 40 židov. Dnešný Koňuš je ďalej ¾ hodiny cesty peši od starého Koňuša, ktorý bol v lese. Keď sa presťahoval starý Koňuš na dnešné nové miesto smerom k Choňkovciam, vtedy časť obyvateľov zo starého Koňuša sa presťahovala do Beňatiny. Križom zo starého Koňuša do Beňatiny je to neďaleko. O tomto presťahovaní časti obyvateľov Koňušanov do Beňatiny sa hovorí v starej tradícii v Beňatine. Zrúcaniny po starom Koňuši je ešte aj dnes vidieť v lese. Nevieme, či tam mali aj svoj chrám alebo nie. Pánmi tu boli Sztáray a Nyevickey (Magyarország Geographiai szóltara, Fényes Elek, Pesten 1851, II. kötet, s. 247).

V čase vizitácie mukačevského biskupa M. Oľsavského v r. 1750 na farnosti Choňkovce, bolo na Koňuši 12 gazdov, k spovedi spôsobilých 70 veriacich, jeden bol vo väzení a jeho manželka bývala na Koňuši. V tom čase na farnosti Choňkovce mali v chráme vaňu na krstanie detí, ikony mali všetky staré, pravdepodobne zo starého dreveného chrámu, ktorý tam stál, čašu cínovú, mali všetky bohoslužobné knihy, chrám bol murovaný, ale ešte nedokončený. Filiálna obec Koňuš chrám nemala. Či mala na starom mieste, na starom Koňuši, tiež nevieme. Nový Koňuš mal zvonicu. Po zničení starej zvonice dala obec postaviť novú. Postavil ju Juraj Michalovič. Drevená zvonica stála, tam v dedine, kde sa dnes otáča autobus späť do Choňkoviec, pri dnešnom obchode. Začiatkom 80-tych rokov 19. stor. boli v obci štyri mlyny pomenované podľa majiteľov: Pataičov (neskôr Takáčov), Mánesov (pri synagóge), Mihaličov a Bernátov, neskôr Gergeľov, ktorý ho prestaval. Tu, podľa svedectva obyvateľov, bola aj pila. V 90-tych rokoch 19. stor. už ani jeden neexistoval. (Kronika obce Koňuš, s. 20).

Z Choňkoviec do Koňuša viedla len poľná cesta. Až v r. 1888 bola vybudovaná kamenná a v r. 1890 už prechádzala aj cez obec (Kronika, Tamže s. 18). V tom období grófsky dubový les, ktorý siahal až po Choňkovce bol vyrúbaný a zem zúrodnená a zoraná. Sadili sa tu zemiaky, fazuľa, siali obilniny, hlavne ovos, piekli ovseník, žitný chlieb, chovali kozy, ovce, menea kravy, voly a kone.

prot. ThDr. Štefan HORKAJ

Oprava článku autora Š. Horkaja: Pravoslávie v Koňuši a v jeho okolí, v marcovom čísle PRAMEŇA (2014).

str. 6, 1 stĺpec, 3 odst. - vo vete: Zákon nazýval pravoslávnych a protestantov ako KATOLIKOV.

Oprava: V slove katolíkov na začiatku chýbalo „A“, čiže AKATOLÍKOV = NEKATOLIKOV.

Ďakujeme.

Svätosť obyčajných ľudí

Neraz pri rozhovoroch s ľuďmi, zvlášť pri spovedi, počujeme slová: „Veď my nie sme svätí, ... my sme len obyčajní ľudia...“ Z jednej strany pravda – svätí hľadajú na nás z ikon, obraciame sa k nim v modlitbách, prosíme ich o pomoc, orodovníctvo pred Bohom. No keď sa zamyslíme – čím zvláštnym sa svätci líšia od nás? Možno ich Boh vybral a urobil svätými a nás nie... A potom nemá zmysel byť z toho rozčarovaný. Ale možno, podstata je kdesi inde, ... a možno, rozhodnutie výberu nerobí iba Boh...

Ak začneme pozorne čítať Evanjelium, veľmi skoro pochopíme, že je to veľmi pravdivá kniha – žiadna fantastika o super hrdinoch, ale udivujúco pravdivá kniha o skutočnom ľudskom živote.

Evanjelium hovorí o rybároch, ktorí spočiatku boli ustráchaní, dlho zmietaní v pochybnostiach, dokonca neverili, a zrazu s kázaním o Christovi obišli celý svet. Z Evanjelia sa ešte dozvedáme o ženách, ktoré v skoré nedeľné ráno šli k hrobu, aby myrom pomazali telo ich umučeného Učiteľa. Nevedeli, kto by im mohol pomôcť odvaliť obrovský kameň, ktorým bol zavalený Christov hrob, a zrazu sa ukázalo, že kameň už vôbec niet, a dokonca, ani vonné masti im nie sú potrebné, lebo Hospodin vstal zmŕtvych... Môžeme pokračovať príkladmi, no najmocnejším príkladom je Sám Boh, Ktorý sa stal Človekom. Ako to čudne vyznieva na prvý pohľad, keď vidíme Boha, Ktorý sa narodil chudobný, Ktorý trpel, hladoval, bol smädný, unavený, okolie Ho nerozumelo, vysmievalo sa Mu ... Ako veľmi sa to podobá na obyčajný, každodenný život. Evanjelium nám ukazuje realitu nášho života. A keď Sám Boh sa vo Svojom pozemskom živote neodlišoval od obyčajného človeka, čo to znamená pre nás samých?

Odpoveď je v skutku úplne jednoduchá: Boh sa stal takým, ako my, aby každý človek mohol zvíťaziť nad svojou hriechosťou a stať sa takým, ako Boh.

Aj životy svätých nám hovoria o takých, ako my - ľuďoch, ktorí odpovedali na toto Božie pozvanie. Udivujúci je fakt, že sa neraz svätými stávali ľudia, ktorí podľa našich ľudských kritérií sa nimi vôbec nemali stať.

Veľmi dávno sa stala táto história – V Rímskom impériu žil istý vojak, ktorý sa dopracoval až na veliteľa oddielu, ktorý tvorilo sto vojakov, preto ho aj nazývali – stotníkom. Spolu s inými vojenskými jednotkami bol aj jeho oddiel poslaný do Palestíny, aby zabezpečoval poriadok tejto neveľkej rímskej provincie, a s poriadkom v tejto dobe bolo veľmi zložito. Obyvatelia Palestíny nemali radi Rímanov, ktorí im učinili nemálo zla a hlavným symbolom tohto zla boli rímski vojaci. Isto, nie raz aj náš stotník v uliciach Jeruzalema zažil nevráživé pohľady a mohol si vypočúť spfšku nie najkrajších slov. Ale takisto ani sami vojaci neľutovali miestnych obyvateľov. Vzburu proti impériu mohla vzplanúť v ktoromkoľvek okamihu už len od malej iskry a dôvodom mohlo byť čokoľvek. V takej situácii sa ľahko, hoc nechtiac, stanesh tvrdým – v inom prípade len ťažko budeš môcť plniť príkazy Ríma. Medzi tieto povinnosti patrili aj popravy. Ťažko povedať koľko krát náš stotník asistoval pri popravách, no o jednej z nich, ktorá otriasla celým Jeruzalemom, máme správu do najmenších podrobností.

V Palestíne sa neraz objavovali potulní kazatelia. Niektorí z nich nehovorili len o Bohu, no vyzývali i do zbrane a boja proti nenávidenej rímskej vláde, preto sa k nim úrady správali ostražito. No a jedného takého Kazateľa sami miestni obyvatelia vydali úradom. Rímsky prefekt po niekoľkých neúspešných pokusoch prepustiť Ho, keďže videl, že Ho vydali len zo závisť, odsúdil tohto Kazateľa z Nazareta na trest smrti. Iba

Jeho Matka, niekoľko žien a jeden z Jeho učeníkov, keďže ostatní sa rozutekali, nasledovali Odsúdeného na miesto popravy.

Poprava nebola pre rímskych vojakov ničím výnimočným – ich každodenná robota. Ani táto poprava sa nemala líšiť od ostatných... No zrazu sa začali diať nevysvetliteľné veci. Odsúdenec nepreklínal vojakov, ktorí Ho križovali, modlil sa za nich, aby im Nebeský Otec odpustil.

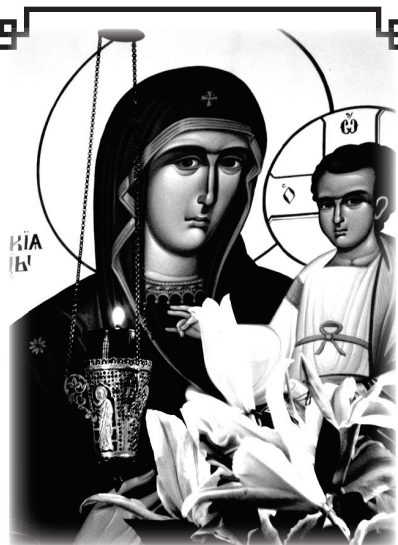
Odmietol omamný nápoj, ktorý hoci len na chvíľu, ale stlmil bolesť, ... rozhodol sa vypiť Svoj kalich utrpenia do konca. Veľmi skoro podivný Ukrižovaný zomrel, ale pred smrťou z posledných síl a na plné ústa zvolal: „Dokonané je!“ Ľudia, ktorí sa Mu pred chvíľou posmievali

sa začali rozchádzať, spustiac hlavu a bijúc sa do prs. Akoby celý svet, nebo i zem, zrazu zmeraveli a sústredili sa na mieste tejto strašnej a zvláštnej popravy. Zmeravel aj stotník, pohliadol na kríž a zvolal: „Naozaj On bol Syn Boží!“ Čo sa stalo s týmto rímskym vojakom, pre ktorého surovosť bola súčasťou života, ktorého samozrejmosťou jeho služby bolo ponižovať, zabíjať ľudí?

V skutku, kópia, ktorou prebodol srdce Ukrižovaného, v tej chvíli prerazila aj jeho srdce – stratila sa surovosť a srdcom sa rozlial pokoj. Longin - tak sa volal vojak, o ktorom je celé naše rozprávanie, - zrazu uvidel, že Ten, Ktorého ukrižoval jeho oddiel, Ktorého zradili vlastní ľudia, Ktorého opustili Jeho vlastní učeníci, - nie je jednoducho ďalším potrestaným buričom a narušiteľom poriadku, ale že je skutočným Synom Božím. Nie jedným zo „synov bohov“, ktorými boli preplnené rímske a grécke mýty., nie jedným z hrdinov, ktorí víťazili nad bájnymi netvormi, dobíjali staroveké legendárne mestá, dostávali za manželky od bohov najkrajšie devy... Nie! Tento bol úplne iný Syn Boží. Jeho víťazstvo nespočívalo v sile, v zbrani, ale v smrti, ktorá zmenila už celý ďalší život Longina. Ale toto bol iba začiatok...

Prešiel deň a Longin uvidel prázdny hrob, v ktorom ležalo telo ukrižovaného Isusa Christa. Smrť nemohla zdržať Božieho Syna. Presvedčenie, vyhrážky, úplatky nemohli zničiť svedectvo o Vzkriesenom, ohlasovateľom Ktorého sa stal aj veliteľ jeruzalemskej rímskej vojenskej jednotky – Longin. Tu sa nám odkrýva nepochopiteľnosť Božej logiky – učeníci, ktorí tak dlho boli s Christom, videli zázraky, počuli slová o blížiaci sa smrti, ale aj Vzkriesení, neveria, a rímsky vojak zanecháva všetko, čím doteraz žil a stáva sa svedkom a zvestovateľom Ukrižovaného a Vzkrieseného Christa. Nakoniec aj sám zomiera za Toho, za Ktorého popravu bol sám zodpovedný na golgotskej hore.

PÚTNICKÝ USPENSKÝ CHRÁM V NIŽNEJ RYBNICI

Dávame do povedomia stály bohoslužobný program a srdečne pozývame všetkých čitateľov Matky Božej k spoločným modlitbám pri Jej milostivej klokočovskej ikone uloženej v našom chráme.

- každú stredu o 16: 00 hod. (zim. času) a o 18: 00 hod. (let. času) sa koná moleben s prosbami a poďakovaniami pred ikonou klokočovskej Matky Božej.

- každú prvú sobotu v mesiaci: sv. liturgia o 08: 00 hod. s prosbami za chorých a potrebujuúcich s molebnom o zdravie a pomazaním posväteným olejom.

*****

- každá párna nedeľa o 15: 00 hod. Akafist k sv. veľkomučeníci Kataríne (ktorej časťica sv. ostatkov je uložená v našom chráme).

Viac informácií o živote farnosti, fotogalérie a duchovné čítanie nájdete na: <http://novyklokov.webnode.sk/>

dokončenie zo str. 7.

My už teraz históriu mučeníka Longina dobre poznáme. No skúsme sa preniesť na samý jej začiatok a prizrime sa stotníkovi Longinovi a jeho oddielu, stúpajúcim na golgotskú horu, kde je už pripravená surová poprava... A teraz si položíme otázku: uverili by sme v tom momente, že len o tri dni z kata, popravcu Longina, sa stane svedok Christov?

Boh si vyberá to, čo je bláznivé, aby zahabil múdrych, takisto ako si vyberá slabé a choré, aby pokoril mocných; neurodené, odvrhnuté a bezvýznamné vyberá si Boh, aby sa nik pred Bohom nevystatoval (por. 1 Kor 1, 27 – 28). Tieto slová napísal sv. apoštol Pavol, ktorý vynaložil nemálo síl na to, aby svoje okolie presvedčil, že už viac nie je prenasledovateľom kresťanov, ale skutočným Christovým učeníkom, pripraveným položiť život za to, aby aj iným mohol zvestovať Christa a otvoriť cestu k spásu.

Takýchto príkladov by sme mohli doložiť mnoho. Ľudia sa nerodia svätými. Často dokonca vedú život, ktorý sa protivi akejkoľvek predstave svätosti. No neviditeľná Božia pravica dokáže meniť človeka. Otázka však spočíva v tom, či máme dostatok sily, aby sme to pocítili a dokázali prijať? Sv. mučeník Longin začul tento dotyk Christa, prebodávajúc jeho srdce kopijou... Vtedy ešte nič o ňom nevedel., možno, že čo-to počul o Christovi, možno Ho videl zďaleka, ale blízko sa Mu mal možnosť prizrieť až pod krížom. Tu už nepochyboval, že pred ním nie je ďalší odsúdený vzbúrelec, narušiteľ poriadku, ale Syn Boží.

My poznáme Evanjelium, poznáme históriu mučeníka Longina i apoštola Pavla, či mnohých ďalších svätých. Čo nám bráni, aby sme sa stali takými istými svedkami Božej slávy?

Priznávajúc si, že sme „obyčajnými ľuďmi“, nerobíme žiaden nový objav. A čím sme iní od druhých, tak isto obyčajných ľudí? V skutku – ničím.

V hluku tohto sveta, v radoostiach i ťažkostiach nášho života, v momentoch zisku i životných strát je vždy Nieкто, ku Komu sa môže každý obrátiť. Nieкто povie, že v Evanjeliu je všetko tak zložitá a nepochopiteľné... No keby to bolo skutočne tak, to blahej zvesti Evanjelia Christovho, by napríklad neporozumel ani jednoduchý galilejský rybár Šimon, z ktorého toto Evanjelium urobilo apoštola Petra. Jeho život osvietilo Christovo božské svetlo, ale Peter ostal naďalej takým ako my – obyčajným človekom, no v živote, ktorého už bol Christos. Na to netreba zabúdať. A takisto netreba zabúdať, že svätí, ktorí na nás hľadajú z chrámových ikon, boli prv úplne obyčajnými ľuďmi.

Священник Василий КУЦЕНКО,
СВЯТОСТЬ ОБЫЧНЫХ ЛЮДЕЙ,
in: Газета «Православная вера» №20(495)

preklad a úprava jerej Dušan N. TOMKO

FINANČNÉ DARY NA PRAMENĚ

Srdečne ďakujeme za finančné dary na náš mesačník PRAMENĚ

Anton ŠTEFAN z Ložina
50, - EUR.

Nech Hospodin Boh požehná darcu hojnosťou milostí z nebies na Mnohaja i blahaja lita!

